

ROMÂNIA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
ACADEMIA DE POLIȚIE „Alexandru Ioan Cuza”

TOADER TIBERIU ADRIAN

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

**PARTICULARITĂȚILE INTEROGATORIULUI ÎN CONTEXTUL
INVESTIGĂRII CRIMINALITĂȚII JUDICIARE**

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:

PROF.UNIV.DR.

ȚUPULAN MARIN CLAUDIU

Teză elaborată în vederea obținerii titlului de DOCTOR
în „Ordine publică și siguranță națională”

-București 2020-

CUPRINS

INTRODUCERE.....	
STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII.....	

CAPITOLUL I

CADRUL GENERAL AL AUDIERII CATEGORIILOR DE SUBIECTI PROCESUALI ÎN PROCESUL PENAL.....	
--	--

1.1.NOȚIUNI INTRODUCTIVE.....	
-------------------------------	--

1.2. AUDIEREA SUSPECTULUI SAU A INculpATULUI.....	
---	--

1.3. AUDIEREA PERSOANEI VĂTĂMATE, A PĂRȚII CIVILE ȘI A PĂRȚII RESPONSABILE CIVILMENTE.....	
---	--

1.4.AUDIAREA MARTORULUI.....	
------------------------------	--

1.5.AUDIAREA PRIN INTERPRET.....	
----------------------------------	--

1.6. ASISTAREA DE CĂTRE AVOCAT.....	
-------------------------------------	--

1.7. PROCEDURA SPECIALĂ ÎN CAZUL AUDIERII MINORILOR.....	
--	--

1.8. DREPTUL LA TĂCERE ȘI PRIVILEGIUL ÎMPOTRIVA AUTOINCRIMINĂRII	
---	--

1.8.1. DREPTUL LA TĂCERE AL FĂPTUITORULUI. PRIVILEGIUL ÎMPOTRIVA AUTOINCRIMINĂRII.....	
---	--

1.8.2. DREPTUL MARTORULUI DE A NU SE INCRIMINA.....	
---	--

1.9. CONCLUZII PARȚIALE.....	
------------------------------	--

CAPITOLUL II

TACTICA ORGANIZĂRII ȘI DESFĂȘURĂRII INTEROGATORIULUI JUDICIAR.....	
---	--

2.1. REGULI GENERALE PRIVIND ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA INTEROGATORIULUI.....	
---	--

2.2. REGULI SPECIALE PRIVIND ASCULTAREA.....	
--	--

2.3.LOCURI ȘI MODALITĂȚI DE DESFĂȘURARE ALE INTEROGATORIULUI JUDICIAR.....	
2.4.ORGANIZAREA CAMEREI DE ANCHETĂ.....	
2.5. REDACTAREA TEHNICĂ A DECLARAȚIILOR.....	
2.6. AUDIEREA PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE.....	
2.7. CONCLUZII PARȚIALE.....	

CAPITOLUL III

ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA INTEROGATORIULUI JUDICIAR DIN PERSPECTIVA TEHNICO-APLICATIVĂ A PROCEDURILOR SPECIFICE DE PRACTICĂ JUDICIARĂ.....

3.1. STRUCTURA INTEROGATORIULUI JUDICIAR.....	
3.1.1. PREGĂTIREA AUDIERII.....	
3.1.1.1. STUDIAREA DOSARULUI DE URMĂRIRE PENALĂ.....	
3.1.1.2. ÎNTOCMIREA PLANULUI DE ASCULTARE.....	
3.1.1.3. INVESTIGAȚII DE CUNOAȘTERE.....	
3.1.1.4. STABILIREA LOCULUI DESTINAT AUDIERII.....	
3.1.2. IDENTIFICAREA PERSOANEI ASCULTATE ȘI DISCUȚIA PRELIMINARĂ.....	
3.1.2.1. IDENTIFICAREA PERSOANEI.....	
3.1.2.2. DISCUȚIA PRELIMINARĂ.....	
3.1.3. AUDIEREA PROPRIU-ZISĂ	
3.1.3.1. RELATAREA LIBERĂ.....	
3.1.3.2. ADRESAREA ÎNTREBĂRILOR.....	
3.1.4. FINALIZAREA AUDIERII ȘI DESPĂRȚIREA.....	
3.2. TEHNICI DE ANCHETĂ.....	
3.2.1. SRATEGII DE INTEROGARE A SUSPECTULUI ÎN ROMÂNIA.....	
3.2.2. STRATEGII DE INTEROGARE ÎN PRACTICA JUDICIARĂ A ALTOR STATE.....	
3.2.2.1. TEHNICA REID.....	

3.2.2.2. TEHNICA SCHARFF.....
3.2.2.3. TEHNICA POLIȚISTUL BUN, POLIȚISTUL RĂU.....
3.2.2.4. TEHNICA PROGREAII - „PROCESSUS GENERAL DE RECUEIL DES ENTRETIENS, AUDITIONS ET INTERROGATOIRES".....
3.3. REGULI DEONTOLOGICE ȘI SITUAȚII PARTICULARE ALE INTEROGATORIULUI JUDICIAR.....
3.3.1. CONDUITE NEGATIVE AFERENTE ACTIVITĂȚILOR DE ANCHETĂ SPECIFICE ORGANELOR DE POLIȚIE JUDICIARĂ.....
3.3.2. INDUCEREA ÎN EROARE A ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ PRIN ACȚIUNEA PERSOANELOR ASCULTATE DE A FACE AFIRMAȚII MINCINOASE.....
3.3.3. PARTICULARITĂȚI PSIHOLOGICE PRIVIND AUDIEREA MARTORILOR.....
3.3.3.1. CARACTERIZARE GENERALĂ
3.3.3.2. EVENIMENTUL JUDICIAR. MĂRTURIA – PROCES PSIHOLOGIC.....
3.4. CONCLUZII PARȚIALE.....

CAPITOLUL IV

INTERPRETAREA COMPORTAMENTULUI NONVERBAL.....
4.1.DETECTAREA MINCIUNII.....
4.2. LIMBAJUL PICIOARELOR.....
4.2.1. BĂȚĂIREA DIN LABELLE PICIOARELOR.....
4.2.2. ÎNCRUCIȘAREA PERSOANELOR ÎN TIMP CE STĂM RIDICAȚI.....
4.2.3. ÎNCRUCIȘAREA GLEZNELOR ÎN TIMP CE STĂM JOS.....
4.2.4. INDICAREA DIRECȚIEI UNDE DORIM SĂ MERGEM.....
4.2.5. VÂRFURILE PICIOARELOR SE PRIVESC RECIPROC.....
4.2.6. ÎNCRUCIȘAREA PERSOANELOR ÎN POZIȚIA ȘEZÂND.....

4.3. SECRETELE TRUNCHIULUI – LIMBAJUL UMERILOR ȘI AL PIEPTULUI.....	
4.3.1. POZIȚIA UMERILOR.....	
4.3.2. RIDICAREA DIN UMERI.....	
4.3.3. POZIȚIA TRUNCHIULUI	
4.3.4. REACȚII ALE TRUNCHIULUI.....	
4.4. LIMBAJUL BRAȚELOR.....	
4.4.1. ÎNCRUCIȘAREA BRAȚELOR PE PIEPT.....	
4.4.2. GESTICULĂRILE BRAȚELOR.....	
4.4.3. DUCEREA BRAȚELOR LA SPATE ȘI MÂINILE ÎN ȘOLDURI.....	
4.4.4. MÂINILE ÎN BUZUNAR.....	
4.4.5. ASPECTUL BRAȚELOR.....	
4.5. LIMBAJUL MÂINILOR.....	
4.5.1. TURLA.....	
4.5.2. DUCEREA MÂINII LA GURĂ SAU ALTE ZONE ALE CAPULUI.....	
4.5.3. PRINDEREA MÂINILOR.....	
4.5.4. STRÂNGEREA MÂINII/SALTUL.....	
4.5.5. GESTUL PALMELOR DESCHISE.....	
4.6. LIMBAJUL NONVERBAL TRANSMIS PRIN MIȘCĂRILE CAPULUI ȘI EXPRESIA FEȚEI.....	
4.6.1. MIȘCĂRILE CAPULUI.....	
4.6.2. ZÂMBETUL.....	
4.6.3. CHIIL.....	
4.6.4. OBRAJII.....	
4.6.5. BUZELE.....	
4.7. CONCLUZII PARȚIALE.....	

CAPITOLUL V

REFERINȚE DEMONSTRATIVE EVIDENȚIATE DE ACTIVITATEA DE CERCETARE PRIN EXPERIMENTARE ȘI STUDIU SOCIOLOGIC.....

5.1 EXPERIMENT.....

5.2 STUDIU SOCIOLOGIC PRIVIND PARTICULARITĂȚI SPECIFICE INTEROGATORIULUI JUDICIAR

ORIGINALITATEA, CONTRIBUȚIILE INOVATIVE ALE TEZEI ȘI MODALITĂȚILE DE VALIDARE ALE CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE.....

CONCLUZII, RECOMANDĂRI ȘI PROPUNERI.....

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Statul român își exercită atribuțiile privind apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului, a proprietății publice și private, precum atribuțiile privind prevenirea sau descoperirea faptelor de natură penală prin serviciile sale publice specializate, care își desfășoară activitatea exclusiv în temeiul legii. Activitatea de investigare a criminalității constituie apanajul exclusiv al organelor specializate ale statului care au fost împuternicite în acest scop de către autoritatea de stat și presupune desfășurarea activităților judiciare necesare cauzelor penale. Astfel, în vederea combaterii fenomenului infracțional, activitatea judiciară de cercetare a criminalității este strict reglementată de lege și presupune culegerea și valorificarea de informații precum și administrarea probatoriului în scopul aflării adevărului și a tragerii la răspundere penală a celor care se fac vinovați de săvârșirea unor infracțiuni. În sistemul judiciar din România, administrarea probatoriului într-o cauză penală este făcută de către organele de urmărire penală din care fac parte procurorii, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale.

Procurorii, reprezentanți ai Ministerului Public, sunt constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele de judecată din cadrul circumscripției teritoriale competente. În realizarea atribuțiilor de serviciu, procurorii efectuează urmărirea penală în cazul infracțiunilor prevăzute de lege și conduc activitatea de cercetare penală a organelor de poliție judiciară și a organelor de cercetare penală speciale în cazul infracțiunilor care sunt de competența acestora.

Organele de cercetare penală ale poliției judiciare, ofițeri și agenți de poliție din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, își desfășoară activitatea potrivit competenței materiale stabilite prin lege, sub conducerea și supravegherea procurorilor care activează la nivelul parchetelor de pe lângă instanțele judecătorești competente să judece cauza penală în primă instanță. Aceștia, își îndeplinesc atribuțiile de serviciu conform specializării structurilor în care au fost investiți, iar sub coordonarea procurorului de caz desfășoară activități de constatare a faptelor de natură penală, de identificare și depistare a făptuitorilor, de adunare a datelor și a

indiciilor necesare începerii urmăririi penale, precum și de administrare a tuturor mijloacelor de probă necesare rezolvării cauzei.

Unul dintre procedeele probatorii prin intermediul căruia se pot stabili fapte sau împrejurări de fapt care pot conduce la aflarea adevărului este interogatoriul judiciar, care în contextul coroborării sale cu celelalte mijloace de probă poate contribui în mare măsură la stabilirea răspunderii penale a persoanelor cercetate. În practica judiciară, în literatura de specialitate, precum și în legislația procesual penală din România, activitatea procedurală prin care organele de urmărire penală obțin informații de la părți, de la subiecții procesuali principali sau alți subiecți procesuali poartă denumirea de audiere, ascultare, anchetă sau interogatoriu judiciar.

Aspectele privind interogatoriul judiciar în contextul investigării criminalității și cele referitoare la administrarea probatoriului în cauzele penale sunt subiecte de actualitate, aflate în atenția asociațiilor și a organizațiilor implicate în promovarea și protecția drepturilor omului. Abordarea acestor subiecte în plan teoretico-științific s-a realizat de-a lungul timpului de către diferiți cercetători teoreticieni, dar și practicieni, din țară și străinătate, prin publicarea de studii, articole sau monografii de specialitate.

Domeniul interogatoriului judiciar în contextul investigării criminalității constituie obiect de studiu al procedurii judiciare penale, al tacticii și metodologiei criminalistice, precum și al analizei interdisciplinare din sfera ordinii publice și a siguranței naționale. În privința aplicabilității interogatoriului judiciar în domeniul investigării unor forme particulare de infracțiuni, în doctrina de specialitate sunt reflectate principalele rigori, exigențe, pași de urmat, obstacole și dificultăți ale anchetei. Totodată, reglementările legale privind exigențele ce incumbă personalului organelor judiciare implicat în activități din sfera interogatoriului judiciar se regăsesc atât în legislația națională, cât și în textele unor convenții și în documente normative de nivel internațional. Codul de Procedură Penală, adoptat prin Legea nr. 135/2010 și intrat în vigoare la 1 februarie 2014, a răspuns cerințelor societății actuale și exigențelor impuse de procedurile judiciare ce decurg din Convenția

Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, precum și a celor prevăzute în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În vederea identificării modalităților practice corespunzătoare de punere în aplicare a prevederilor legale, lucrarea și-a propus cercetarea amănunțită a elementelor de conținut legislativ, analiza practicilor folosite de către specialiștii în domeniu, precum și cercetarea și analizarea surselor bibliografice în materie. Cu toate acestea, studiul nu a implicat doar aprofundarea cunoștințelor din legislația procesual penală, ci și a cunoștințelor din domeniul criminalisticii și a psihologiei judiciare. Prin urmare, tema propusă nu abordează, în mod particular și individual, interogatoriului judiciar din punct de vedere al respectării legislației în vigoare, ci îl studiază în deplină armonie cu regulile tactice și metodologice criminalistice precum și în concordanță cu metodele psihologice aplicabile acestui procedeu probatoriu.

Originalitatea prezentei teze rezultă din obiectivele și direcțiile de cercetare științifică care s-au bazat pe studiul documentar, cercetarea empirică a domeniului, precum și ca rezultat al experienței dobândite în calitate de ofițer de poliție judiciară. Spre deosebire de abordarea interogatoriului judiciar în studiile diferiților autori de profil, demersul științific a propus o perspectivă practică asupra acestui procedeu probatoriu prin identificarea principalelor obstacole și dificultăți care pot apărea pe parcursul acestuia. De asemenea, pornind de la constatările instanței europene (C.E.D.O.) în unele cauze, lucrarea de față a criticat atitudinea personalului agențiilor de aplicare a legii, existând unele situații de nerespectare a drepturilor persoanelor cercetate în cauze penale, cu ocazia audierii lor.

Pornind de la ipoteza de lucru (*particularitățile interogatoriului în contextul cercetării criminalității judiciare*), principalul scop al cercetării științifice a fost acela de a analiza și cerceta exigențele și realitățile existente în materia audierii subiecților procesuali de către organele judiciare pe parcursul procesului penal. Experiența profesională pe care am dobândit-o cu ocazia activităților desfășurate în cadrul structurilor de investigații criminale de la nivelul I.G.P.R. a avut o deosebită importanță în alegerea subiectului prezentei teze de doctorat. Pe de altă parte, faptul că în prezent desfășor activități didactice la disciplina Investigații Criminale în

cadrul Facultății de Poliție - Academia de Poliție Alexandru Ioan Cuza, m-a ajutat să transpun într-o cercetare științifică experiența practică dobândită în calitate de ofițer de poliție judiciară.

Interogatoriul judiciar, tema aleasă pentru prezentul studiu, reprezintă un subiect de actualitate, aflat în atenția practicienilor din sistemul judiciar, dar și a unor cercetători teoreticieni din țară și din străinătate. Studiul are la bază o analiză a legislației în domeniu și a literaturii de specialitate, fiind, în demersul științific întreprins, studiate numeroase lucrări de specialitate, acte normative în vigoare la nivel național, precum și o serie de documente și directive adoptate la nivel european. Aprofundarea domeniului s-a realizat prin studierea lucrărilor unor autori consacrați în domeniu, atât români, cât și străini, care au avut preocupări în domeniul suspus cercetării prin tratate, studii, articole, teze de doctorat sau cărți.

Privind metodologia pe întregul parcurs al cercetării, am urmărit îmbinarea aspectelor teoretice cu cele practice, astfel încât cercetarea științifică să ofere o imagine clară, o succesiune logică și un aspect de continuitate cu privire la cele dezbătute. Ca și metode de cercetare, inițial, am procedat la analizarea legislației care reglementează domeniul audierii persoanelor în procesul penal, aceasta reprezentând sursa principală și punctul de plecare pentru realizarea prezentei cercetări. Fără îndoială, însă, sursele secundare, respectiv monografiile, tratatele, studiile sau articolele științifice au jucat și ele un rol important în elaborarea lucrării curente, oferind acesteia un fundament teoretic solid.

Metodele de cercetare științifică au fost alese atât prin consultarea lucrării de referință a prestigiosului profesor Chelcea Septimiu, *Metodologia elaborării unei lucrări științifice*¹, cât și a lucrării *Cercetarea științifică în educație și învățământ. Întrebări cu și fără răspunsuri imediate*², a doamnei profesor Enăchescu Eugenia.

Experiența practică dobândită pe parcursul celor zece ani în care am fost ofițer de poliție judiciară, mi-a arătat că, doar atunci când un practician ajunge să cunoască,

¹ Septimiu CHELCEA, *Metodologia elaborării unei lucrări științifice*, Editura Comunicare.ro, București, 2003;

² Eugenia ENĂCHESCU, *Cercetarea științifică în educație și învățământ. Întrebări cu și fără răspunsuri imediate*, Editura Universitară, București, 2012;

să înțeleagă și să își însușească literatura de specialitate, abia în acel moment poate aspira la o poziție care să îi permită înțelegerea în profunzime a unei problematice. Prin studierea și dezbateră legislației în domeniu, prin invocarea opiniilor exprimate de către teoreticieni consacrați sau prin obținerea unor puncte de vedere emise de către practicienii din sistemul judiciar, am încercat să identific cele mai potrivite practici pentru realizarea procedurii probatorii pus în discuție.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, am structurat demersul științific în mai multe etape, acestea fiind reprezentate de cele **patru capitole** teoretice, urmate de prezentarea studiului sociologic și a experimentului realizat, cercetarea fiind finalizată cu partea de concluzii și propuneri.

Primul capitol al lucrării, *Cadrul general al audierii categoriilor de subiecți procesuali în procesul penal*, este dedicat încadrării teoretice a interogatoriului judiciar la nivelul legislației române și europene, precum și la nivelul literaturii de specialitate. În demersul științific pe care l-am întreprins, pe parcursul primului capitol, am avut în vedere analiza modalităților de audiere a subiecților procesuali de către organele de urmărire penală, modalități ce au fost analizate din perspectiva prevederilor Codului de procedură penală și a literaturii de specialitate. Astfel, au fost interpretate prevederile legale, pentru a fi identificate cele mai riguroase modalități practice, care trebuie folosite pe parcursul audierii și care sunt în deplină concordanță cu legislația în vigoare. În acest sens, au fost analizate tehnicile efective de administrare a procedurii probatorii, folosite atât de către organele de cercetare ale poliției judiciare, cât și de către procurori.

Pe parcursul prezentului capitol, a fost dezbătută importanța cunoașterii legislației de specialitate, în contextul numeroaselor erori procedurale comise de către practicieni și a excepțiilor ridicate de către avocați pe parcursul camerei preliminare sau a judecării fondului cauzei, excepții care pot atrage nulități absolute sau relative și care pot contribui la achitarea unui inculpat cu privire la care există probe concludente cu privire la săvârșirea infracțiunii. Prin urmare, au fost puse în discuție particularități procedurale ale interogatoriului judiciar, cum ar fi asistența juridică obligatorie, dreptul de a nu da vreo declarație, privilegiul împotriva

autoincrimării, toate acestea reprezentând garanții fundamentale ale persoanelor ascultate, încălcarea acestora ducând la aplicabilitatea prevederilor art. 102 din C.proc.pen., conform cărora, probele obținute în mod nelegal, nu pot fi folosite în procesul penal.

Primul capitol a fost tratat într-o manieră teoretică și practică, iar concluziile și recomandările prezentate sunt ca urmare a studiului aprofundat cu privire la acest subiect. Prin urmare, îndeplinirea obiectivelor teoretice s-a bazat pe studierea legislației naționale, a celei europene și a literaturii de specialitate. Totodată, acolo unde a fost cazul, a fost consultată practica judiciară pentru oferirea unor soluții concrete de punere în aplicare a mecanismelor practice privind administrarea probatoriului.

Pentru aprofundarea legislației în vigoare cu privire la audirea subiecților procesuali, am studiat Codul de procedură penală din perspectiva autorilor Vasile Dobrinoiu, Ilie Pascu, Mihai Adrian Hotca, Ioan Chiș, Mirela Gorunescu, Costică Păun, Maxim Dobrinoiu, Norel Neagu și Mircea Constantin Sinescu.

Cu privire la problematica respectării drepturilor omului pe parcursul anchetelor judiciare, subiect de interes major cu implicații în formarea și menținerea credibilității instituțiilor de aplicare a legii, am studiat Convenția europeană pentru apărare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Totodată am studiat și Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European din 22.05.2012, care prevede obligația statelor participante, ca pe parcursul procedurilor penale, persoanele suspecte sau acuzate să fie informate prompt cu privire la drepturile pe care le au, art. 3 alin. 1 lit. e. din această directivă, reglementând dreptul de a păstra tăcerea pe parcursul procedurilor judiciare. În vederea identificării exigențelor dreptului la interpretare și traducere în cadrul procedurilor judiciare am studiat Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.

Ca bibliografie de specialitate, am folosit în principal lucrarea autorului Mihail Udriou, *Procedură penală, Partea Generală*, material de referință în ceea ce privește abordarea audierii persoanelor din punct de vedere teoretic.

Lucrări de specialitate, cărora le-am acordat atenție și în care procedul probatoriu al audierii este tratat în mod teoretic, aparțin autorului Grigore Theodoru, *Tratat de drept procesual penal* și autorilor Ion Neagu și Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală, Partea Generală*, oferind celor interesați instrumente valoroase în aprofundarea problematicii puse în discuție.

O atenție deosebită am acordat-o lucrării intitulate *Prezumția de nevinovăție* scrisă de către autorul Voicu Pușcașu, precum și studiului efectuat de același autor, intitulat, *Aspecte critice privind reglementarea dreptului la tăcere și la neautoincriminare în procedura penală română, cu referințe de drept comparat*, publicat în revista *Analele Universității de Vest din Timișoara-Seria Drept*, lucrări în care este dezbătut dreptul la tăcere și privilegiul împotriva autoincriminării.

Cu privire la investigarea conceptului de respectare a dreptului la tăcere al făptuitorului și privilegiul împotriva autoincriminării dintr-o perspectivă a evoluției sale istorice, am folosit ca sursă, lucrarea autorului Ioan Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală* (pionieriat în materie).

Pentru cercetarea anumitor particularități privind audierea martorilor, am folosit ca sursă de documentare, articolul autorului Nadia Zlate, *Audierea martorilor*, publicat în revista *Pro Lege* nr. 2/2018, lucrare în care a expus considerații cu privire la Decizia nr. 562/2017 a Curții Constituționale a României, referitoare la posibilitatea exercitării refuzului unei persoane de a fi audiată în calitate de martor.

Cel de **al doilea capitol** al lucrării, intitulat *Tactica organizării și desfășurării interogatoriului*, este dedicat regulilor generale și speciale privind organizarea și desfășurarea unui interogatoriu judiciar.

În demersul științific întreprins pe parcursul celui de al doilea capitol, au fost puse în evidență beneficiile desfășurării audierilor la sediul unităților de poliție, precum și dificultățile care pot apărea în condițiile în care anchetatorul alege să se deplaseze într-o locație străină pentru realizarea unei audieri.

Pe lângă regulile generale procedurale instituite de legislația procesual penală pentru audierea persoanelor, puse în discuție în capitolul precedent, au fost dezbătute și regulile speciale care trebuie aplicate pe parcursul audierilor. Astfel, au fost

evidențiate, regulile conform cărora, *în situația în care persoana ascultată prezintă semne de oboseală excesivă și nu mai are capacitatea de a relata faptele și împrejurările care fac obiectul audierii, se poate dispune întreruperea acesteia. Totodată, a fost subliniată și situația în care ascultarea poate fi întreruptă, atunci când persoana ascultată prezintă simptomele unei boli, care nu îi mai permit participarea la activitatea procedurală aflată în derulare.*

Au fost evidențiate beneficiile desfășurării audierilor în spații special amenajate, organizarea unor astfel de camere putând contribui la obținerea unor rezultate pozitive, în urma desfășurării audierilor. Astfel, renunțarea la stilul clasic al desfășurării anchetelor în spații comune și crearea unui mediu discret, putând facilita comunicarea între interlocutori, aspect necesar în dobândirea unor informații care pot conduce la aflarea adevărului în cauză.

În aceeași măsură, ne-am concentrat atenția asupra modului de organizare a unor astfel de camere, amenajarea lor putând avea un impact psihologic asupra persoanei ascultate și un rol important în crearea unui ambianțe prolifică pentru dezvoltarea unui dialog liber.

Pe parcursul acestui capitol, au fost analizate și modalitățile de redactare tehnică a declarațiilor, făcându-se o antiteză între consemnarea olografă clasică și cea electronică.

La finalul capitolului, a fost pusă în dezbatere procedura audierii unei persoane împotriva căreia a fost pronunțată o pedeapsă cu închisoarea sau o altă măsură privativă de libertate. Au fost evidențiate particularitățile audierii unei persoane, care nu se află în libertate, aceasta implicând, atât factori procedurali suplimentari, cât și factori psihologici atipici, aspecte care fac din această procedură, una de o complexitate deosebită.

Al doilea capitol a fost tratat dintr-o perspectivă teoretică și practică, iar concluziile și recomandările înaintate au fost ca urmare a studiului aprofundat cu privire la subiectele puse în dezbatere. Prin urmare, îndeplinirea obiectivelor practice s-a bazat pe studierea legislației în vigoare și a literaturii de specialitate.

Totodată, acolo unde a fost cazul, au fost consultați specialiști din practica judiciară, pentru a obține opinia acestora asupra problematicilor puse în discuție.

Lucrări de specialitate, cărora le-am acordat atenție și în care audierea persoanelor este tratată din punct de vedere teoretic, aparțin autorului Mihail Udriș, *Procedură penală. Partea generală* și autorilor Ion Neagu și Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală, Partea Generală*, oferind celor interesați instrumente importante în aprofundarea problematicii puse în discuție.

În ceea ce privește problematica ascultării unei persoane împotriva căreia a fost pronunțată o pedeapsă cu închisoarea sau o altă măsură privativă de libertate, a fost studiată *Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*.

Ca bibliografie de specialitate, am folosit, în principal, lucrarea autorului Emilian Stancu, *Tratat de Criminalistică*, material de referință în ceea ce privește abordarea audierii persoanelor din punct de vedere tactic.

Cu privire la analizarea și identificarea celor mai potrivite reguli tactice și organizatorice folosite la desfășurarea unui interogatoriu judiciar, am folosit, ca surse, lucrarea autorilor Gabriel Ion Olteanu și Marin Ruiu, *Tactică Criminalistică*, precum și lucrarea autorilor Gabriel Ion Olteanu, Costică Voicu, Costică Păun, Constantin Pletea, Elena Lazăr, *Ascultarea persoanelor în cadrul anchetei judiciare*.

În același timp, am acordat o atenție deosebită lucrării autorului Tudorel Butoi, *Psihologie judiciară, Curs universitar*, și lucrării autorilor Tudorel Butoi, Grigore Stolojescu, Cristian-Eduard Ștefan, *Analiză comportamentală în procesul penal, Compendiu universitar*, lucrări care tratează audierea din perspectiva psihologiei judiciare.

În **al treilea capitol** al lucrării, intitulat *Organizarea și desfășurarea interogatoriului judiciar din perspectiva tehnico-aplicată a procedurilor specifice de practică judiciară*, au fost puse în dezbatere subiecte precum structura interogatoriului judiciar din punct de vedere al desfășurării lui, tehnici de anchetă folosite de către organele judiciare, reguli deontologice caracteristice unui anchetator și situații particulare ale interogatoriului judiciar.

Cu privire la structura interogatoriului judiciar, au fost puse în discuție etapele din care acesta este format și importanța respectării lor. Au fost evidențiate etapele pregătitoare ale desfășurării activității în sine, acestea constând în studierea dosarului de urmărire penală, întocmirea planului de ascultare și stabilire a locului unde se va desfășura audierea. Totodată, au fost evidențiate etapele din timpul interogatoriului, acestea fiind identificarea persoanei, discuția preliminară, ascultarea propriu-zisă și finalizarea audierii.

Pe parcursul capitolului, au fost prezentate tehnicile de anchetă, folosite de către organele judiciare din România, precum și cele mai cunoscute metode de audiere, folosite de anchetorii din întreaga lume. Prin urmare, pentru realizarea demersului științific, s-a făcut apel la informații, statistici și modalități practice, nu numai din domeniul procesului penal, ci și din domeniul psihologic sau sociologic.

Pe lângă erorile procedurale care pot fi comise de organele de anchetă, au fost dezbătute și infracțiunile care pot fi săvârșite de către acestea, cu prilejul desfășurării unei audieri, cum ar fi cercetarea abuzivă sau tortura, fiind prezentate, totodată, cazuri concrete existente în practica judiciară cu privire la consumarea unor astfel de fapte. Tehnicile abuzive folosite de către instituțiile de aplicare a legii cu prilejul interogatoriilor judiciare, pot conduce la obținerea unor declarații făcute prin încălcarea libertății de exprimare sau a unor informații viciate care pot denatura realitatea. Astfel, am intenționat să trag un semnal de alarmă cu privire la numeroasele cazuri petrecute în sistemul nostru judiciar și asupra repercusiunilor care se îndreaptă împotriva fiecărui individ în parte, precum și asupra statului și a Ministerului Afacerilor Interne, fiind aduse prejudicii de imagine, care cu greu pot fi înlăturate. În acest sens, am invocat prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului și am prezentat mai multe hotărâri ale Curții Europene care fac referire la manifestările abuzive exercitate pe parcursul unui interogatoriu judiciar.

Pe parcursul capitolului, au fost prezentate dificultățile cu care un anchetator se poate confrunta pe parcursul audierii persoanelor vătămate sau a martorilor, în cazul în care acestea oferă declarații neconforme cu realitatea. Cu această ocazie, a fost dezbătută necesitatea manifestării din partea anchetatorului a unei atenții

deosebite, în scopul depistării subiecților procesuali care pe parcursul audierilor transmit în mod voit informații eronate, în astfel de situații, putând fi încălcate relațiile sociale referitoare la înfăptuirea justiției.

Având în vedere complexitatea problematicii și a dezbaterilor generate în literatura de specialitate și în practica judiciară, la finalul capitolului, am decis să acord spațiu, tacticii audierii unui martor și să pun în discuție procesele psihologice care la stau la baza formării mărturiei acestuia.

Abordarea celui de-al treilea capitol s-a realizat din punct de vedere teoretic și practic, iar concluziile și recomandările prezentate, au rezultat în urma studiului aprofundat asupra problematicilor puse în dezbatere. Prin urmare, îndeplinirea obiectivelor s-a bazat pe studierea legislației în vigoare, a literaturii de specialitate și nu în ultimul rând, pe opiniile și recomandările făcute de către specialiștii din practica judiciară.

Cu privire la analizarea și identificarea celor mai potrivite reguli tactice și organizatorice folosite la desfășurarea unui interogatoriu judiciar, am folosit ca surse, lucrarea *Tratat de Criminalistică* și lucrarea *Procedee tactice folosite în investigații penale. Evoluții*, ambele scrise de către autorul Emilian Stancu.

O altă lucrare de specialitate, căreia i-am acordat atenție, este *Tactică Criminalistică*, scrisă de autorii Gabriel Ion Olteanu și Marin Ruiu, oferind celor interesați cele mai potrivite reguli tactice și organizatorice folosite la desfășurarea unui interogatoriu judiciar.

Pentru aprofundarea legislației în vigoare cu privire la consumarea unor infracțiuni care se pot comite pe parcursul unei audieri, am studiat lucrarea *Drept penal, Partea specială*, aparținând autorului Mihail Udroi, precum și *Noul Cod penal comentat, Partea specială* din perspectiva autorilor Vasile Dobrinou, Ilie Pascu, Mihai Adrian Hotca, Ioan Chiș, Mirela Gorunescu, Costică Păun, Maxim Dobrinou, Norel Neagu și Mircea Constantin Sinescu.

Pentru prezentarea tehnicilor de anchetă folosite de către organele judiciare din România, am studiat lucrarea autorului Tudorel Butoi, *Psihologie judiciară, Curs universitar*, precum și lucrarea autorilor Tudorel Butoi, Grigore Stolojescu,

Cristian-Eduard Ștefan, *Analiză comportamentală în procesul penal, Compendiu universitar*. Pentru evidențierea principalelor tehnici de anchetă folosite de organele judiciare din alte state, au fost folosite, în principal, surse bibliografice din spațiul online.

În al **patrulea capitol** al lucrării, intitulat *Interpretarea comportamentului nonverbal*, a fost tratată problematica limbajului corpului, formă de comunicare non-verbală fizică și mentală a omului.

Cu privire la acest subiect, apreciez faptul că, producțiile cinematografice sau materialele beletristice apărute în Statele Unite ale Americii, ca izvoare pentru modalitățile de desfășurare a interogatoriului judiciar, în care anchetatorul este un detector uman de minciuni, constituie o reprezentare deformată a acestui domeniu, existând practicieni care sunt tentați să dea crezare unor astfel de metode. Fiind un subiect interesant pentru public, presa română a acordat și ea în ultimul timp un spațiu important acestui subiect, sub forma abordării unor teme cum ar fi depistarea minciunii, secretele comunicării nonverbale sau tehnici complexe de manipulare. Pornind de la acest trend, specialiști din întreaga lume organizează cursuri și seminarii pe această temă, încercând să vină în ajutorul persoanelor care vor să decripteze comportamente nonverbale care trădează minciuna, aceste tehnici aplicându-se, atât în zona relațiilor domestice, cât și în societate.

Având în vedere cele expuse mai sus, am decis să tratez acest subiect pe parcursul capitolului patru, încercând să folosesc o abordare realistă cu privire la folosirea indiciilor nonverbale pentru detectarea minciunii, în baza celor studiate, experimentate și scrise de specialiști în domeniu, psihologi sau autori celebri. Astfel, în urma aprofundării problematicii în domeniu, ceea ce voi expune pe parcursul capitolului, va fi un corolar al reacțiilor, expresiilor sau gesturilor de bază ale comunicării nonverbale pe care le poate identifica și exploata în mod normal orice anchetator pe parcursul unui interogatoriu judiciar sau a unei alte activități procedurale.

Capitolul patru a fost abordat dintr-o perspectivă practică, iar aprecierile și concluziile înaintate au apărut ca urmare a studiului aprofundat asupra

problematicilor puse în dezbatere, prin analizarea literaturii de specialitate și a exploatarea informațiilor din spațiul online.

Ca bibliografie de specialitate, am folosit, în principal, lucrarea *Secretele comunicării nonverbale*, aparținând autorului Joe NAVARO, fost agent FBI și expert în comunicarea nonverbală și limbajul corpului.

Material de referință, în ceea ce privește interpretarea limbajului nonverbal, este lucrarea *Emoții date pe față*, aparținând autorului Paul Ekman, profesor de psihologie la Universitatea din San Francisco și specialist în domeniul expresiei emoțiilor și a minciunii.

Cu privire la cercetarea domeniului comunicării nonverbale, dintr-o perspectivă a evoluției sale istorice, am folosit ca sursă, teza de doctorat a autorului George Vișu-Petra, intitulată *Detecția comportamentului simulat*, suținută la Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de psihologie și științe ale educației.

Alte lucrări de specialitate, cărora le-am acordat atenție și în care este abordată tema interpretării comportamentului nonverbal, aparțin autorului Allan Peace, *Limbajul trupului* și autorului Richard Webster, *Limbajul Corpului*.

Pentru aprofundarea cercetării, am realizat un **studiu sociologic**, având ca obiect, interogatoriul judiciar, fiind atacate mai multe chestiuni care în practica judiciară ridică semne de întrebare sau provoacă dezbateri, fiind folosite ca metode de lucru completarea unor chestionare, discuții și interviuri. Apreciez faptul că, rezultatele obținute în urma sistematizării și fundamentării studiului sociologic pe care l-am realizat și ale cărui rezultate le-am prezentat pe parcursul cercetării științifice, reprezintă informații prețioase, acestea venind din partea practicienilor din sistemul judiciar, putând fi valorificate de orice persoană interesată de domeniu.

Totodată, pentru verificarea unor ipoteze formulate pe parcursul lucrării care privesc procesele psihologice, care la stau la baza formării depoziției unui martor, am folosit, ca metodă de cercetare științifică, **experimentul**, fiind realizat un exercițiu de atenție în rândul studenților.

La finalul cercetării științifice, în urma analizei detaliate a prevederilor legale, precum și a examinării procedurilor probatorii folosite de către organele judiciare din România, pentru asigurarea unor proceduri cât mai eficiente, pornind de la situația de fapt constatată, au fost formulate mai multe propuneri pentru ameliorarea disfuncționalităților constatate și unele recomandări în vederea îmbunătățirii performanțelor obținute de pe urma interogatoriilor judiciare. Totodată, au fost evidențiate cele mai bune practici folosite de către anchetatori pe parcursul audierii subiecților procesuali, oferind persoanelor interesate posibilitatea îmbunătățirii performanțelor obținute de pe urma realizării procedurii probatorii pus în discuție.

Tema de referință poate constitui și un ghid de bune practici pentru lucrătorii de specialitate, în contextul lipsei unei aplicări unitare a legislației în domeniu la nivel național. Domeniul interogatoriului judiciar reprezintă o reală provocare pentru practicienii din sistemul judiciar românesc, neexistând până în prezent o practică unitară la nivelul structurilor de investigații criminale de pe teritoriul țării, de punere în aplicare a normelor procesual penale, cum ar fi modalitatea de ascultare, comunicarea drepturilor și a obligațiilor și nu în ultimul rând consemnarea declarațiilor. Astfel, rezultatul prezentei cercetări științifice poate intra în sfera de preocupare a practicienilor din sistemul judiciar, având ca principali beneficiari polițiști, magistrați, precum și cei care se pregătesc să îmbrățișeze aceste profesii care implică exercițiul autorității de stat.

În speranța că nivelul de calitate al prezentei cercetări științifice este ridicat, îmi doresc ca aceasta să fie studiată atât de către teoreticienii de profil, cât și de către actualii și viitorii practicieni ai sistemului judiciar românesc, iar cele dezbătute să fie de un real folos pentru aceștia.